

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Факультет природничо-географічної освіти та екології
Кафедра географії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ГЕОМОРФОЛОГІЯ

ПП.2.05

Галузь знань 01 Освіта

Спеціальність 014.07 Середня освіта (Географія)

Освітньо-професійна програма Середня освіта (Географія та іноземна мова)
Середня освіта (Географія), туристсько-краєзнавча робота

Статус Нормативна дисципліна

Форма навчання Денна, заочна

Семестровий контроль Екзамен

Курс 2
Семестр 3
ECTS 4
Годин 120

РОЗПОДІЛ ГОДИН:

Аудиторні години				Самостійна робота		Тижневе навантаження	
Лекції		Лабораторні /практичні				аудиторне	самостійна робота
денна форма	заочна форма	денна форма	заочна форма	денна форма	заочна форма		
34	10	17	6	82	130	3	6

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧА:

	Лекції	Практичні/лабораторні
ПІБ	Ковальчук Мирон Степанович	Ковальчук Мирон Степанович
Посада	Професор	Професор
Вчене звання	Професор	Професор
Науковий ступінь	Доктор геологічних наук	Доктор геологічних наук
Профіль викладача	https://fpgoe.npu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/Ковальчук_М.С._сумісник.pdf	https://fpgoe.npu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/Ковальчук_М.С._сумісник.pdf
e-mail	e-mail: kms1964@ukr.net	e-mail: kms1964@ukr.net

МЕТА КУРСУ:

Метою курсу є «Геоморфологія є отримання студентами основних теоретичних знань про умови формування та розмаїття форм рельєфу Землі, про зв'язок форм рельєфу з геологічними структурами та іншими компонентами природного середовища, а також отримання навичок геоморфологічного аналізу територій для вирішення різних практичних питань.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ:

Результати навчання	Компетентності
Знати: сукупність теоретичних знань, що дають змогу здійснювати пошукову, евристичну діяльність, самостійно здобувати нові знання, аналізувати навчально-виховний процес, приймати рішення; зміст психолого-педагогічних знань; основні категорії предметної області в контексті загально-історичного процесу; сучасні досягнення наук про Землю; новітні освітні технології, програмне забезпечення й сучасні технічні засоби навчання. Вміти: педагогічно мислити, що передбачає наявність аналітичних, прогностичних, проєктивних, а також рефлексивних умінь; вчитися і оволодівати сучасними знаннями, усвідомлюючи можливість навчання впродовж життя; розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної освіти, що передбачають застосування педагогічних теорій та методів і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов; розв'язувати задачі шкільного та вище шкільного рівня; застосовувати сучасні досягнення наук про Землю для викладання в середній	Загальнопедагогічна компетентність

школі; використовувати новітні освітні технології, програмне забезпечення й сучасні технічні засоби навчання; використовувати інноваційні методики навчання; аналізувати, узагальнювати і поширювати передовий педагогічний досвід; збагачувати досвід професії завдяки особистому творчому внеску.	
Знати: знати і розуміти області наук про Землю; теорії та методи наук про Землю; сучасні тенденції географії, геології, геоморфології, антропогенної геоморфології та сучасних геоінформаційних технологій; історію виникнення, становлення і розвитку геоморфології; предмет, об'єкт та основні завдання геоморфології; дисципліни геоморфологічного циклу і галузі науки; методологію, методи і основні напрямки геоморфології; види та етапи геоморфологічних досліджень; документи польових геоморфологічних досліджень; форми та елементи форм рельєфу; чинники рельєфоутворення; гіпсометричну і батиметричну характеристику рельєфу; позитивні і негативні форми рельєфу; генетичні типи, конвергентність форм, ярусність, контрастність рельєфу, циклічність рельєфоутворення; класифікацію форм рельєфу за розміром; генетичну класифікацію форм рельєфу; вік рельєфу і методи його визначення; основні структурні елементи земної кори; морфоструктурний рельєф рівнинних областей; морфоструктурний рельєф гірських областей; морфоструктурний рельєф дна Світового океану; ендегенні геологічні процеси (тектонічні, магматичні і сейсмічні) та їх рельєфоутворювальну роль; екзогенні геологічні процеси та їх рельєфоутворювальну роль; геоморфологічне картографування. Вміти: визначати основні форми рельєфу та їх морфологічні елементи за топографічними картами; визначати густину вертикального і горизонтального розчленування рельєфу за топографічною картою; розкривати зміст геоморфологічних понять і термінів, наводити приклади; складати геолого-геоморфологічні профілі й відтворювати за ними історію розвитку рельєфу; складати геоморфологічні карти; читати й аналізувати геоморфологічні карти; визначати за тематичними картами райони поширення різних форм та генетичних типів рельєфу; аналізувати генетичні форми рельєфу за фотографіями рельєфу місцевості; проводити польові візуальні і інструментальні геоморфологічні дослідження; встановлювати основні форми та генетичні типи рельєфу за аеро-, космознімками; здійснювати елементарний геоморфологічний аналіз території.	Спеціально-професійна компетентність
Знати: методологію і методи наукових досліджень; специфічні для наук про Землю теорії, парадигми, концепції та принципи відповідно до спеціалізації; методологію і методи дослідження рельєфу; планування, організацію та проведення досліджень і підготовку звітності; методи оприлюднення результатів дослідження. Вміти: самостійно досліджувати рельєф у польових умовах; здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних засобів у польових і лабораторних умовах; застосовувати кількісні методи при дослідженні рельєфу; аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах; ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти у географічній оболонці, їх властивості та притаманні ним процеси; інтегрувати польові та лабораторні спостереження з теорією у послідовності: від спостереження до розпізнавання, синтезу і моделювання; доцільно і критично використовувати географічні поняття, концепції, парадигми, теорії, ідеї, принципи для пояснення письмовими, усними та візуальними засобами явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, державному, в межах України, локальному); застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні антропогенно-геоморфологічних проблем.	Науково-дослідницька компетентність
Знати: напрямок, предмет, об'єкт і цілі своєї діяльності; основні етапи діяльності; очікувані результати діяльності. Вміти: визначити напрямок своєї діяльності; конкретизувати цілі навчання і діяльності; визначати конкретні завдання	Проектна компетентність

на кожному етапі роботи; поетапно реалізовувати цілі; передбачати труднощі, які можуть виникати в освітньому процесі та виробляти прийоми їх уникнення та попередження; передбачати кінцевий результат.	
Знати: закономірності різних форм спілкування і правил поведінки в різних ситуаціях; морально-етичні аспекти досліджень і необхідність інтелектуальної доброчесності, а також професійні кодекси поведінки; планування, організацію та етапи проведення досліджень; методико-технологічні аспекти підготовки звітності; Вміти: будувати ефективні комунікативні дії в певному колі ситуацій міжособистісної взаємодії; сформулювати тактичний план і реалізувати його на основі соціальних навичок; використовувати інформаційні і комунікаційні технології; працювати як самостійно, так і в команді; доносити знання як до широкого загалу, так і до фахової аудиторії; адаптуватися до дій у новій ситуації діяти на основі етичних міркувань (мотивів); якісно і кількісно оцінювати результати свого навчання.	Інформаційно-комунікативна компетентність
Знати: державну мову; другу (іноземну) мову; знати та розуміти предметну область професії; її основні концепції та понятійно-термінологічний апарат; закони і закономірності географічної оболонки Землі; знати і використовувати специфічні для географічних наук теорії, парадигми, концепції та принципи відповідно до спеціалізації; методи геоморфологічних досліджень; сутність суспільно-географічних явищ і процесів на глобальному, регіональному, національному і місцевому рівнях; свої права і обов'язки як члена суспільства; цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України. Вміти: спілкуватися державною мовою як усно так і письмово; спілкуватися іноземною мовою за спеціальністю; розуміти та сприймати етичні норми поведінки відносно інших людей і відносно природи (принципи біоетики); абстрактно і системно мислити, аналізувати, узагальнювати на основі логічних аргументів та достовірних фактів; використовувати інформаційні та комунікаційні сучасні технології; набувати лідерських навичок, а також виконувати дослідження в групі під керівництвом лідера; бути самодисциплінованим; планувати свою діяльність; підвищувати свою професійну кваліфікацію, світоглядну і громадянську, державницьку позицію шляхом самоосвіти і самовдосконалення; застосовувати теоретичні знання для вирішення практичних проблем; на глобальному, регіональному і локальному рівнях аналізувати в часі і просторі взаємопов'язані природні процеси і явища; застосовувати геоінформаційні технології у професійній діяльності; застосовувати комп'ютерні технології для моделювання процесів в системі «природа-суспільство»; застосовувати базові знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні рельєфу; застосовувати прості кількісні методи при дослідженні рельєфу; здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних засобів у польових і лабораторних умовах; інтегрувати польові та лабораторні спостереження з теорією у послідовності: від спостереження до розпізнавання, синтезу і моделювання; застосовувати географічні знання у міждисциплінарному і міжгалузевому контекстах; аналізувати взаємодію суспільства і природи в контексті сталого розвитку.	Загально-професійна компетентність

ПЕРЕДУМОВИ ДО ВИВЧЕННЯ:

Опрацювання теоретичного матеріалу та виконання практичних завдань сприяє конкретизації знань, здобутих під час вивчення в межах навчального плану за ОКР «Бакалавр» таких дисциплін, як загальне землезнавство, геологія.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ:

За джерелом передавання та сприймання навчальної інформації – словесні, наочні. За характером пізнавальної діяльності студентів – репродуктивні, творчі, проблемно-пошукові, дослідницькі, індуктивні та дедуктивні, пояснювально-ілюстративні. З точки зору цілісного підходу до діяльності у процесі навчання – методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: стимулювання й мотивації навчання, контролю (усного і письмового) і самоконтролю, взаємоконтролю і корекції, самокорекції, взаємокорекції в навчанні.

СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА ПОБУДОВА КУРСУ:

Теми лекцій	Теми лабораторних /практичних	Самостійна робота	Оцінювання
Змістовий модуль I «Геоморфологія як наука. Загальні відомості про рельєф Землі»			
Тема 1. Вступ. Геоморфологія як наука і навчальна дисципліна. Історія розвитку геоморфології		Етапи розвитку геоморфології. Вчені, які зробили вагомий внесок у розвиток геоморфології.	Поточне опитування Виконання лабораторних робіт МКР № 1 (теми 1-7)
Тема 2. Дисципліни геоморфологічного циклу і галузі науки. Методи геоморфологічних досліджень і основні напрямки геоморфології	Тема 1. Аналіз рельєфу місцевості за топографічною картою	Методи геоморфологічних досліджень та їх характеристика.	
Тема 3. Загальні відомості про рельєф. Генезис і вік рельєфу та методи їх встановлення	Тема 2. Загальні відомості про рельєф	Морфографія і морфометрія рельєфу	
Тема 4. Основні структурні елементи Землі	Тема 3. Аналіз морфоструктурної організації суходолу	Глибинні розлами та кільцеві структури та їх вираження в рельєфі.	
Тема 5. Рівнинний рельєф материків	Тема 4. Морфоскульптури суходолу і дна Світового океану	Рельєф рівнинних областей	
Тема 6. Гірський рельєф материків.		Рельєф гірських областей.	
Тема 7. Рельєф дна Світового океану		Морфоструктури і морфоскульптури дна Світового океану	
Змістовий модуль II «Ендогенні та екзогенні процеси і рельєф. Види, етапи та документи геоморфологічних досліджень. Геоморфологічне картування»			

Тема 8. Ендогенні геологічні процеси та їх рельєфоутворювальна роль		Рельєфоутворювальна роль тектонічних рухів земної кори, магматизму, землетрусів	Поточне опитування Виконання лабораторних робіт МКР № 2 (теми 8-17)
Тема 9. Екзогенні процеси та рельєф. Процеси вивітрювання і рельєф		Зональні та а зональні морфоскульптури.	
Тема 10. Еолова морфоскульптура		Дефляційні, коразійні та акумулятивні форми еолового рельєфу	
Тема 11. Флювіальна морфоскульптура		Будова і розвиток форм флювіального рельєфу на рівнинах і в гірській місцевості	
Тема 12. Карстова та суфозійно-просадкова морскульптура		Механізм утворення суфозійно-просадкових форм рельєфу	
Тема 13. Льодовикова і водно-льодовикова морфоскульптура.		Екзараційні форми гляціального рельєфу	
Тема 14. Кріогенна морфоскульптура		Форми пучення кріогенного рельєфу: булгуняхи, горби випинання, полої, полігональні поверхні, гідролаколіти, байджарахи	
Тема 15. Морфоскульптура створена водами Світового океану. Береговий рельєф.		Класифікація берегів	
Тема 16. Гравітаційна морфоскульптура.		Типи схилів: зсувні, відсідання, лавинні, соліфлюкційні, дефлюкційні, курумові	
Тема 17. Види, етапи та документи геоморфологічних досліджень. Геоморфологічне картування.	Тема 5. Побудова рельєфу території за вихідними даними. Діагностика ендогенних і екзогенних рельєфоутворювальних процесів і відповідних їм форм рельєфу за світлинами.	Рельєф на аеро-, космознімках. Алгоритм побудови геолого-геоморфологічного профілю та геоморфологічної карти.	
	Тема 6. Побудова геолого-геоморфологічного профілю за даними свердловин		
	Тема 7. Аналіз історії розвитку рельєфу за даними геолого-геоморфологічного профілю		
	Тема 8. Побудова геоморфологічної карти		

ОЦІНЮВАННЯ:

Підсумкове оцінювання навчальних досягнень студента за семестр здійснюється у *формі екзамену*. При підсумковому семестровому контролі підсумкова оцінка за опанування курсу визначається як сума результатів поточного та підсумкового оцінювання (екзамену). Зокрема, за виконання завдань поточного контролю студент може набрати 0-60 балів, за виконання завдань підсумкового контролю (екзамену) - 0-40 балів, так що максимальний загальний бал оцінювання складає 100 балів. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, або здаються повторно оцінюються на бал нижче.

Поточне тестування та самостійна робота																			Сума	Екзамен
Змістовий модуль 1								Змістовий модуль 2												
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	МКР	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17	МКР	60	40
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	6	3		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80-89	B	добре	
70-79	C		
65-69	D	задовільно	
60-64	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Оцінювання ґрунтується на застосуванні рейтингової системи оцінювання, яка передбачає:

1. Тестування (має 3 балів за кожне тестування) – на лабораторному/практичному занятті після завершення теми на лекційному.
2. Виконання практичних завдань, ситуаційних вправ, кейсів тощо у аудиторії (має 3 балів за кожне завдання в межах одного заняття).
3. Модульна контрольна робота (має 3 балів) – виконується на лабораторному /практичному занятті.

ЛІТЕРАТУРА ТА НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ:

Основна:

1. Байрак Г.Р. Практикум з курсу “Геоморфологія”: навч.-метод. посібник / Г.Р. Байрак, Р.М. Гнатюк, П.М. Горішний, Я.Б. Хомин – Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. – 95 с.
2. Геоморфологія: терміни й поняття (коментар): навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. /Т.С. Павловська; за ред. проф. І.П. Ковальчука. – Луцьк: Волинський нац. ун-т ім. Л. Українки, 2009. – 284 с.
3. Геоморфология / С.Ф. Болтрамович, А.И. Жиров, А.Н. Ласточкин и др. Под ред. А.Н. Ласточкина и Д.В. Лопатина. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. – 464 с.
4. Дедков А.П. Общая геоморфология. Ч. 2. Эндогенные процессы и рельеф / А.П. Дедков. – Казань: УНИПРЕСС, 2003. – 116 с.
5. Колтун О.В. Вступ до геоморфології: Навч. посібник.– Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 80 с.
6. Макарова Н.В. Геоморфология: учебное пособие / Н.В. Макарова, Т.В. Суханова; отв. ред. В.И. Макаров, Н.В. Короновский. – -е изд. – М.: КДУ, 2009. – 414 с.
7. Мащенко О.М. Геоморфологія. Ч.1. Рельєфоутворення: навч.посіб. для студ. спец. «Географія». – Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2015. – 53 с.
8. Мащенко О.М. Геоморфологія. Ч.2. Зональні типи морфоскульптур суходолу: навч.посіб. для студ. спец. «Географія». – Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2016. – 32 с.
9. Райс Р. Дж. Основы геоморфологии. – М.: Мир, 1980. – 574 с.
10. Рельєф України: навч. посіб. / за заг. ред. В. Стецюка. К. : Слово, 2010. 688 с.
11. Рычагов Г.И. Общая геоморфология. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Изд-во Москов. ун-та “Наука”, 2006.– 416 с.
12. Сіренко І. Палеогеоморфологія: навч. посібник / І. Сіренко, М. Іваник. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2011. – 432 с.
13. Симонов Ю.Г., Болысов С.И. Методы геоморфологических исследований. Методология. – М.:Аспект Пресс, 2002. – 192 с.
14. Симонов Ю.Г. Геоморфология. Методология фундаментальных исследований / Ю.Г. Симонов. – Санкт-Петербург: Питер, 2005. – 427 с.
15. Стецюк В.В., Ковальчук І.П. Основи геоморфології: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 2005. – 495 с.

Допоміжна:

1. Адаменко О.М. Екологічна геоморфологія / О.М. Адаменко, Г.І. Рудько, І.П. Ковальчук. Івано-Франківськ: Факел, 2000. 401 с.
2. Барщевский Н.Е., Купраш Р.П., Швидкий Ю.Н. Геоморфология и рельефообразующие отложения района г. Киева. К., 1989. 196 с.
3. Геологія з основами геоморфології / Г.І. Рудько, О.М. Адаменко, О.В. Чепіжко, М.Д. Крочак. – Чернівці: Букрек, 2010.– 400 с.
4. Геоморфологический словарь-справочник / Сост. Л.М. Ахромеев; Под ред. П.Г. Шевченкова. Брянск: Издательство Брянского государственного университета, 2002. 320 с.
5. Карпенко Н.І. Рельєф морських берегів: навч. посіб. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 308 с.
6. Каплин П. А. Берега (из серии «Природа мира»). М.: Мысль, 1991. 479 с.
7. Кравчук Я. С. Геоморфологічне картографування: навч. посібн. Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2006. 176 с.
8. Палиенко Э.Т. Поисковая и инженерная геоморфология. Киев: Вища шк., 1978. – 198 с.
9. Палієнко Е.Т. Формування геоморфологічних знань у школярів: Посібник для вчителів. К.: Рад. школа, 1982. 128 с.
10. Попов А.И., Кузнецова Т.П., Розенбаум Г.Э. Криогенные формы рельефа. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1983. 40 с.
11. Пустыни (из серии «Природа мира»). М.: Мысль, 1986. 318 с.
12. Раст Х. Вулканы и вулканизм: Пер. с нем. М.: Мир, 1982. 344 с.
13. Симонов Ю.Г., Кружалин В.И. Инженерная геоморфология. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1993. 207 с.
14. Спиридонов А.И. Геоморфологическое картографирование. М.: Недра, 1985. 182 с.
15. Стецюк В.В. Ткаченко Т. Екологічна геоморфологія України (теорія і практика регіональної екологічної геоморфології) К.: Стафед-2, 2004. 224 с.
16. Хрянина Л.П. Метеоритные кратеры на Земле. М.: Недра, 1987. 112 с.
17. Щетников Н.А. Цунами. М.: Наука, 1981. 89 с.

ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ:

Політика навчальної дисципліни «Геоморфологія» заснована на політиці Державного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Вивчення навчальної дисципліни «Геоморфологія» потребує: опрацювання лекційного матеріалу, опрацювання рекомендованої основної та додаткової літератури, підготовки до практичних занять; виконання індивідуальних завдань згідно з навчальним планом. Підготовка та участь у практичних заняттях передбачає: ознайомлення з програмою навчальної дисципліни та планами практичних занять; вивчення теоретичного матеріалу; виконання завдань, запропонованих для самостійного опрацювання. Результатом підготовки до заняття має бути здобуття вмінь та практичних навичок географічної експертизи. Виконані індивідуальні завдання та відповіді студента повинні демонструвати ознаки самостійності виконання, розуміння алгоритму виконуваних робіт та висновків отриманих в результаті їх виконання. Присутність здобувачів вищої освіти на практичних заняттях є обов'язковою. Пропущені з поважних причин заняття мають бути відпрацьовані. Здобувач вищої освіти повинен дотримувати навчально-академічної етики та графіка навчального процесу.